

Årsmelding og regnskap for 2012
Regionsenter for Husflidsnæring

**Regionsenter for Husflidsnæring
Årsmelding år 2012**

Innhold:

Sammendrag av årsmelding	s. 3
Organisering av virksomheten	” 4
Økonomi	" 6
Generelt om driften av senteret	" 8
Målgruppe for virksomheten	" 9
Brukerne av senterets tjenester	" 9
Lokaler og utstyr	” 11
Samarbeid med andre/ oversikt over enkelttiltak	" 11
Historikk og premisser for satsingen	” 13

Eli Hvidsten
Styreleder
repr. tiltakskontorene i Hord.

Nina Bognøy Ystebø
repr. Hordaland fylke

Annlaug Helland
vararepr. Voss Kommune

Hege Therese Nilsen
vikar for Husflidskonsulent i Hord.

Lise Finne(sign.)
Daglig leder

Sammendrag årsmelding for 2012

Regionsenter for Husflidsnæring er en **offentlig stiftelse** eiet av Hordaland Fylkeskommune og Voss kommune som driver rådgiving for bedrifter som har husflid og handverk som næringsvei. Senteret har følgende satsingsfelt:

-produktutvikling/design	-markedsføring/salg
-produksjonsteknologi	-informasjon og rettledning

Stiftelsens **styre** på 4 representanter er sammensatt av to oppnevnt av eierne, en av de regionale tiltakskontorene/regionrådene og en fra husflidsnæringa i Hordaland. Husflidskonsulenten i Hordaland har møte- og talerett.

Styreleder: Elin Hvidsten, vara Gro Jensen Gjerde for de regionale tiltakskontor/regionråd i Hordaland. De byttet om på sine verv ved slutten av året.

Kari Mørkved Jordalen, vara: Annlaug Helland, for Voss Kommune

Nina Bognøy Ystebø, vara Jorunn Skistad Holsen, for Hordaland Fylkeskommune.

Janicke Ryssdalsnes, Husflidskonsulent i Hord. for Husflidshandverkerne i Hordaland

Årsmøtet består av fylkesordfører og ordfører på Voss.

Daglig leder er tekstil-kjemiingeniør/designer og høyskolelektor Lise Finne, ansatt i halv stilling. Hun har også en halv stilling som høyskolelektor på KhiB.

Visma Services, Voss fører lønn og Revisorgruppen, Voss ved Åse Steen-Olsen er revisor.

Det har vært et styremøte/årsmøte i 2012, samt jevnlig kontakt mellom daglig leder og styreleder.

Satsingen ble initiert av Kommunal- og Landbruksdepartementene i 1990 som ledd i en nasjonal satsing på Husflidsnæringen og fikk årlige driftstilskudd fra departementene til 1997. Siden 1997 har Hordaland Fylkeskommune bidratt med driftstilskudd og Voss Kommune fra 1997 til 2000. I inneværende år er det fylkeskommunale tilskuddet på kr. 198.000,-. Regnskapet ble i 2012 gjort opp med resultatet kr. 3.810,-. Total omsetning var i 2012 på 0,33 millioner. Regionsenteret har en treårig avtale med fylket på linje med de regionale tiltakskontorene/regionrådene og tilskuddet bevilges årlig gjennom budsjettbehandlingen på fylket.

Regionsenteret ble plassert på Voss av Kommunaldepartementet, med Hordaland Fylke som arbeidsområde. Senteret reduserte driften og flyttet sitt kontor til Salhus da driftstilskuddet fra Voss Kommune opphørte i 2001.

Målgruppe for virksomheten er husflids- og handverksbedrifter som er registrert som selvstendig næringsdrivende. Næringen er lite organisert og er lite synlige som bransje i forhold til andre næringer. De fleste er drevet som enmanns-(enkvinnes-)bedrifter og det er like viktig å arbeide for å tilrettelegge vilkårene for bransjen som å gi konkret hjelp direkte til produsentene.

174 etablerere og produsenter har i 2012 tatt kontakt med regionsenteret. Senteret har hatt produktvurdering for 6 produsenter og hjelp til søknadsutarbeiding for 4 produsent.

Regionsenteret har nå registrert 374* produsenter og 159* potensielle etablerere i fylket. (*uendret fra 2003 p.g.a. manglende arbeidskapasitet).

Regionsenteret har engasjert seg i fagbrevutdanningen innen bransjen og gjennom ulike nettverk forsøker vi å være pådriver for å få flere til å ta fagbrev for å formalisere sine kunnskaper.

Senteret har ikke hatt noen prosjektfinansierte tiltak i 2012.

Senteret har solgt inn 25 % av 50 % stillingen til daglig leder som fagansvarlig for studiet Tekstilkultur 1 og 2 i regi av Vestnorsk Kulturakademi i samarbeid med Høyskolen i Bergen og har våren 2012 hatt 10 studenter og høsten 2012 9 studenter, begge ganger Tekstilkultur 1.

Senteret samarbeider med tiltaksapparatet i fylket, Norsk Handverksutvikling, Norges Husflidslag, og andre organisasjoner som har betydning for bransjen. Driften av Regionsenteret forurenser ikke det ytre miljø.

Organisering av virksomheten

Regionsenter for Husflidsnæring er en offentlig stiftelse eiet av Voss Kommune og Hordaland Fylkeskommune. Stiftelsen blir drevet i samsvar med stiftelsens vedtekter.

Årsmøtet i Regionsenter for Husflidsnæring er stiftelsens høyeste organ og består av fylkesordfører i Hordaland Fylkeskommune og ordfører i Voss Kommune som representanter for stiftelsens eiere.

Styret har i perioden for årsmeldingen vært sammensatt slik:

Eli Hvidsten, styreleder, fylkeskoordinator Nettverk Vest
 Vara: Gro Jensen Gjerde, Samarbeidsrådet i Sunnhordland. Begge valgt av de regionale tiltakskontorene. Gro Jensen Gjerde var egentlig valgt som styreleder fram til årsmøtet for 2013, men fikk en langtidssykemelding slik at Elin overtok på slutten av 2012.

Kari Mørkved Jordalen oppnevnt av Voss Kommune fram til årsmøtet for 2015,
 vara: Annlaug Helland.

Nina Bognøy Ystebø oppnevnt av Hordaland Fylkeskommune fram til årsmøtet for 2015
 med vara Jorunn Skistad Holsen.

Janniche Ryssdalsnes, Husflidskonsulent i Hordaland, er oppnevnt som representant av Husflidshandverkerne i Hordaland inn til videre. Husflidshandverkerne skal ha tilsendt kopi av sakspapirer. Husflidskonsulenten i Hordaland har normalt kun møte- og talerett i styret, men altså inn til videre stemmerett på vegne av Husflidshandverkerne som nå er enkeltmedlemmer og ingen organisasjon.

Styret reduserte antall styremedlemmer med ett medlem på årsmøtet i 2001. Det har vært avholdt ett styremøte/årsmøte i stiftelsen i 2012. Det har vært kontakt gjennom året mellom styreleder og daglig leder og orientering har vært gitt til resten av styret.

Daglig leder har siden høsten 2007(ikke i 2009) solgt inn halvparten av sin arbeidskapasitet for Regionsenteret, tilsvarende 25 % stilling til Vestnorsk Kulturakademi på Voss i samarbeid med Høyskolen i Bergen for å ha fagansvaret for høyskolestudiet Tekstilkultur 1 og 2. Det betyr at inntjeningen er sikret, men kapasiteten til "normal" drift av Regionsenteret er redusert. Det har vært et omfattende arbeid å etablere et nytt høyskoletilbud og likeledes drifte det med knappe ressurser.

År	Studenter vår	Studenter høst	Tatt eksamen, henholdsvis	Antall ulike personer
2008	Tekstilkultur 1:25	Tekstilkultur 2:20	20 / 15	29
2010	Tekstilkultur 1:13	Tekstilkultur 2:13	11 / 14	18
2011	Tekstilkultur 1:15	Tekstilkultur 2:14	12 / 14	19
2012	Tekstilkultur 1:	Tekstilkultur 1:	10 / 9	19

Studiedelene kan tas i omvendt rekkefølge og noen studenter tar eksamen senere enn halvåret de er studenter, derfor kolonne 5. Evalueringen fra studentene på studiet er svært god.

Godkjent og revidert årsmelding/regnskap for 2011 er avsendt Stiftelsesregisteret i Førde og Brønnøysundregistrene og godkjent registermelding returnert. Stiftelsens eiere og sentrale samarbeidsparter får også årsmøtepapirer/årsmelding. Årsmelding og regnskap for 2012 blir godkjent samtidig i 2014 jfr. tidligere brev til styret fra daglig leder.

Ansatte

Lise Finne har vært ansatt som daglig leder siden oppstarten 01. 01. 1992 og var fra 1990 prosjektleder for et husflidsprosjekt i Voss Kommune hvor utredning om etablering av senteret var en av oppgavene.

Tilsettingen var opprinnelig i 100 % stilling som etter noen år ble redusert til 80 %. Fra 2001 ble den igjen redusert til 50 % fordi driften ble redusert på grunn av lavere offentlig tilskudd til drift.

Finne har også halv stilling som høyskolelektor ved Kunsthøgskolen i Bergen. De ulike rollene påvirker hverandre positivt med fordeler for samtlige jobbforhold. Hun er nå stiftelsens eneste tilsatte.

Årsverk fast ansatte

År	Antall årsverk
1993	6,8
1994	3,5
1995	2,9
1996	3,3
1997	1,9
1998	1,3
1999	1,3
2000	1,3
2001	0,5
2002	0,5*
2003	0,5
2004	0,5*
2005	0,5*
2006	0,5*
2007	0,5*
2008	0,5
2009	0,5
2010	0,5
2011	0,5
2012	0,5 ¹

*Daglig leder var sykmeldt store deler av tiden.

¹Daglig leder har hatt helseproblem uten å være sykmeldt, jfr tidligere brev til styret

(Vi har regnet med sekretær i hele perioden hun var ansatt, selv om hun var i permisjon i 1997/1998 og 1999/2000. Fra 1994 har vi hatt 4 personer på praksisplass fra arbeidskontoret, hver i 6 måneder (heltid / deltid). Den siste i lengre tid. Disse er ikke tatt med i oppsettet, da vi ikke har betalt deres lønn).

Lønnsføring

blir gjort av Visma Services, Voss

Revisor

er statsautorisert revisor Åse Steen Olsen, Revisorgruppen, Voss.

Regionsenteret har en fast saksbehandler/kontaktperson i fylkeskommunen (skiftet fra Yngvar Hagala til Jostein Farestvedt høsten 2012) og har tidligere også hatt en i Voss Kommune. Alle parter bør initiere samarbeid.

Økonomi

Senteret sin økonomi har vært svak etter at Kommunal- og Landbruksdepartementene som initierte satsingen trakk vekk sine årlige tilskudd i 1997 etter en periode på 7 år. Voss kommune gav tilskudd gjennom Kraftfondet en periode, men trakk dette i forbindelse med satsingen på språkteknologi. Siden har kun Hordaland fylkeskommune gitt tilskudd til driften. Inntjeningen har stort sett hele tiden vært marginal.

Med oppdraget for Vestnorsk Kulturakademi/Høyskolen i Bergen har dette snudd til det positive forutsatt at utdanningen blir markedsført/har nok søkere. Oppdraget startet med et vikariat høsten 2007 med forberedelse til studiestart i januar 2008 og gikk da over i 25 % av en full stilling som fagansvarlig for Tekstilkulturfaget på VKA/HiB i de måneder studiet foregikk. (Jan – juni og aug. – des.).

Formelt sett tilhører studentene HiB som også har eksamensansvaret. VKA har den administrative ledelse og Lise Finne den faglige ledelse, godkjent av HiB ut fra godkjent fagplan og pensum. Administrator på VKA og faglig leder bistår mye til rekrutteringen til studiet gjennom sine faglige kontakter.

Administrasjonen ved VKA klarte ikke å markedsføre faget tilstrekkelig i forkant av studiet våren 2009 da det kun var 10 søkere og høsten 2009 hvor studiet ble avlyst med 17 søkere med en ukes varsel. Faglig leder hadde bedt om møte for å justere det økonomiske grunnlag for driften, men dette ble av ulike grunner ikke imøtekommet. Alle 3 medarbeidere sluttet i administrasjonen på VKA våren, sommeren og høsten 2009 og de fikk ny styreleder. Ny administrativ leder ble ansatt på VKA fra januar 2010 og studiet startet opp igjen våren 2010.

Ledelsen ved VKA valgte å kjøre to Tekstilkultur 1 i 2012.

Organisatorisk sett er Lise Finne innkjøpt som faglig leder og har ingen rolle i forhold til ledelsen av VKA. Markedsføringen er definert som VKA's ansvar.

I 2011 startet VKA arbeidet med å etablere en erfaringsbasert masterutdanning i samarbeid med UiB innenfor fagene på Vestnorsk Kulturakademi. I tillegg til Tekstilkultur er det fagene Tradisjonsmat, Bygningskultur og Vestlandskultur. I tillegg har VKA initiert at det blir startet opp en kulturbasert næringshage hvor de er integrert.

Det er tungt å selge inn studiet utenom det offentlige opptaket til høyskoler og med mye høyere studiekostnader. (studieavgift 10.000,- + studieavgift ca 400 + reise og opphold + bøker og materialer) Godt lokalt og faglig nettverk er en forutsetning for at rekrutteringen går bra. Likevel har vi stadig studenter på "venteliste", til økonomi og tid tillater dem å starte opp. Driften av Regionsenteret må løpende vurderes ut fra dette oppdraget og den inntjening det gir.

Regnskapet for 2012 er oppgjort med et resultat på kr. 3.810,- og er satt opp basert på fortsatt drift.

Regionsenteret fikk for 2012 kr. 198.000,- i tilskudd til drift fra Hordaland Fylkeskommune. Senteret har en 3-årig samarbeidsavtale med seksjon for næring og arbeid, men tilskudd vurderes årlig i budsjettbehandlingen på fylket. Samarbeidsavtalen må jevnlig fornyes i årlig møte med saksbehandler for diskusjon om arbeidsoppdrag. Fra 2012 har Jostein Farestvedt vært vår kontakt på regionalavdelinga hos Hordaland Fylkeskommune. Vi har hatt 2 møter

med saksbehandler i 2012 med utdanning innen våre fag som emne i bekymring over at tilbudet både nedlegges og blir dårligere.

Regionsenterets 3-årige avtale med fylket betyr at ikke daglig leder må sies opp i oktober hvert år for så å ansettes i desember etter fylkestingets budsjettgodkjenning igjen som i en rekke tidligere år. Vi setter pris på bedre forutsigbarhet!

Den marginale driftssituasjonen ved Regionsenteret de senere årene har resultert i driftsutgifter nede på et minimumsnivå. Det er vanskelig å initiere prosjekt og få prosjektinntekter slik situasjonen for daglig leder har vært de siste årene. Dette snur seg raskt medregnet inntekt fra VKA, men er som daglig leder og styret tidligere har fastslått - totalt avhengig av oppdraget for VKA og rekrutteringen av studenter.

Daglig drift og å opprettholde kontakt med brukerne tar det meste av tiden som er igjen til drift av Regionsenteret. I 2012 har det av ulike grunner vært svært travelt. Daglig leder har hatt helseproblemer. Fastlegen har i perioder anbefalt sykmelding, men det har vært vanskelig fordi det er omtrent umulig å finne tjenlig vikar i arbeidet og dette vil gå utover studentene. Derfor har jeg holdt det gående og studentene har nok merket lite, men en del ting har blitt skjøvet ut i tid. Det henvises for øvrig til tidligere brev til styret om saken.

Arbeidskapasiteten har vært brukt til drift av Tekstilkulturstudiet som gav inntekt og daglig drift av Regionsenteret og kontakt med Regionsenterets brukere. Kontakten med nettverkene er imidlertid opprettholdt gjennom ulike møter og samarbeid med blant andre Bergen Husflidslag, men også ved å gi et tilbud gjennom daglig leders arbeid på Kunsthøgskolens og deres aktuelle foredrag. Enkelte av foredragene på VKA har også vært åpnet opp. Møtetilbudet har vært gratis fordi tilbudet har vært digitalt utsendt med få utgifter. Vi videregir også digitalt informasjon til ulike produsenter ut fra erfaring om interesseområde.

Det er omtrent ingen nye etablerere på Husflids- og handverkssektoren de senere årene, og de få nye aktører innen husflid og handverk blir ikke prioritert av Innovasjon Norge som for tiden prioriterer film/media, design og rytmisk musikk. Dette har nok en sammenheng med lav arbeidsledighet, så kontakten med produsenter er omtrent kun med etablerte virksomheter.

Det er fortsatt vanskelig å ta seg betalt for rådgiving til små enmannsbedrifter, i etableringsfasen og problemfaser når de har bruk for vår hjelp. Derimot er det lettere å ta betalt for kunnskapsformidling i form av kurs og foredrag. Spørsmål på telefon er også vanskelig å fakturere, og disse henvendelsene er det framdeles en del av. Her er det offentlige og større bedrifter ikke bedre enn de små.

Den første kontakten med senteret vil være et gratistilbud om den ikke er omfattende. Dette gjelder også ting som hører under senterets alminnelige opplysningsplikt.

Omsetning:

År	Omsetning
1999	0,7 mill.
2000	0,6 mill.
2001	0,3 mill.
2002	0,3 mill.
2003	0,3 mill.
2004	0,3 mill.
2005	0,25 mill.

2006	0,21 mill.
2007	0,3 mill.
2008	0,35 mill.
2009	0,20 mill.
2010	0,33 mill.
2011	0,31 mill.
2012	0,33 mill.

Tallene kommer fram ved at en har summert alle tilskudd og inntekter til senteret.

Daglig leder har ikke fått lønnsøkning siden 2002, hverken økning i lønnstrinn (ikke siden oppstart i 1992) eller det generelle tillegget som alle automatisk får hvert år. Det har det ikke vært økonomi til, men det har vært eget valg å bli i stillingen. Lønnen ble i utgangspunktet fastsatt til 2 lønnstrinn over stillingen hun hadde på Kunsthøgskolen som i dag er på lønnstrinn 60 i statens regulativ. Det er nå omtrent dobbelt så mye som månedslønnen daglig leder har.

Generelt om driften

Daglig leder har hatt kontakt med styreleder, saksbehandlere på fylket og politikere og andre samarbeidspartnere. Virksomheten er drevet ut fra vedtekter, tidligere premisser fra styret og lang erfaring på tross av kapasitetsproblemer i 2012 er det meste gått bra.

De bedrifter som henvender seg til senteret blir prioritert som tidligere. Kontakten med brukerne går gjennom mail og telefon som samtidig registrerer de fleste henvendelser. Selv om daglig leder også har en halv stilling på Kunsthøgskolen i Bergen og ikke alltid er umiddelbart tilgjengelig, så fanger systemet opp de henvendelser som kommer.

Daglig leder er i 50 % arbeid for Regionsenteret og halvparten av denne arbeidskapasiteten er solgt inn til Vestnorsk Kulturakademi som faglig leder for tekstilkulturfaget. Det betyr et utstrakt samarbeid med driftsansvarlig på VKA og noe med deres styre.

Informasjon om Regionsenteret er lagt inn på fylkets informasjonsside for bedriftsetablering, www.Kom-an.no.

Fortsatt drift av Regionsenteret er avhengig av at daglig leder fortsatt er villig til å ta ansvar for dette innenfor de gitte rammer. Virksomheten er avhengig av hennes kompetanse og nettverk.

Regionsenteret prøver å ta seg av en del oppgaver som er vanskelig for den enkelte produsent å gjøre noe med og som ofte gjelder næringens felles behov. Så lenge det er nødvendig med mye generelt arbeid for å bedre bransjens vilkår, vil det være behov for offentlige midler til drift av regionsenteret. Arbeidsoppgaver:

- Rettledning/innformasjon til produsentene, spesielt innenfor satsingsfeltene
- Daglig drift av virksomheten
- Arbeid med møter/ prosjekt/ kurs
- Samarbeid med tiltaksapparatet i fylket
- Samarbeid med andre organisasjoner i bransjen
- Oversikt over informasjon/ fagutvikling/ bransjeutvikling og formidling av dette
- Skape kontakt mellom bransjens utøvere

Målgruppe for virksomheten

Ifølge vedtektene skal senteret ” hjelpe til med næringsutvikling og medverka til etablering av lønnsame verksemdar innan husflidssektoren”. Målgruppe er produsenter/virksomheter som har husflid og handverk som næringsvei og er registrert som selvstendig næringsdrivende. Senteret skal ”fungera som formidlar mellom produsentar og dei ulike kompetanseinstansar det er trong for å samarbeida med”.

Arbeidet er geografisk begrenset til Hordaland Fylke, men samarbeid over fylkesgrensene til felles beste er bra og daglig leder kan påta seg betalte oppdrag i andre fylker.

Brukerne av senterets tjenester

Senteret har et godt opparbeidet forhold til de fleste brukerne i fylket som tar kontakt etter behov. Problemet kan ha vært å fange opp nyetablerte, men det er registrert at det er mindre nye etablerere på fagfeltet enn i perioden 5 – 10 år tilbake. Nye etablerere blir forsøkt registrert og får tilsendt informasjon. Aktuelle salgsmesser blir oppsøkt for å registrere nye aktører.

Vi har videresendt invitasjon til en rekke møter og kurs som er gjennomført i samarbeid med tekstilfaget på KhiB, som et åpent foredrag som ledd i undervisningen på Tekstilkulturfaget, og 3 med Bergen Husflidslag. Oppmøte har variert mellom 20 - 35 personer pr. møte for vår gruppering.

Ved å videresende innkommende informasjon om møter, kurs etc. uten at det koster særlig tid og penger når vi mange. Det vet museene og andre kulturarrangører å benytte seg av. I enkelte tilfeller hvor videresending medfører noe arbeid, får vi også betalt for dette.

Registrerte etablerere og produsenter som har vært i kontakt med regionsenteret i 2012 er 174. Tallene framkommer ved registrering av postlister, mail og telefonkontakter.

1998 – 274	1999 - 315	2000 - 294	2001 - 279	2002 - 203	2003 - 227
2004 – 197	2005 - 181	2006 - 205	2007 - 186	2008 - 171	2009 - 185
2010 - 179	2011 - 163	2012 - 174	2013 - 147		

Har hatt produktvurdering for	6 produsenter
Hjelp til søknadsutarbeiding	4 produsenter
Søknadsvurdering av	0 produsenter
Betalte oppdrag / konsulentoppdrag for Ubetalt oppdrag for	0 produsenter
VKA: Veileder for 10 studenter på VKA våren 2012 og medsensor for 8 av disse som gikk opp til eksamen og for 9 studenter høsten 2012 hvorav 1 ikke gikk opp og ingen strøk.	19 ulike studenter totalt på VKA, Tekstilkultur 1

Tekstilkulturstudentene på VKA blir rekruttert fra hele sør-Norge og medfører et ytterligere tilskudd til Regionsenterets nettverk både faglig og geografisk. Studentene opprettholder også kontakten med hverandre og faglig leder etter at studiet er ferdig og er en ressurs jeg som daglig leder for Regionsenteret bruker i forhold til andre av senterets brukere og inn i

undervisningen. Det første kullet fra 2008 hadde sin 2. samling etter eksamen i Vågå i juni 2010 hvor flere enn ¾-deler av kullet møttes til 3 dager-samling.

Tidligere studenter er interessert i å etablere et personlig tekstilt nettverk med utgangspunkt i dem som har tatt Tekstilkulturstudiet og vil gjerne knytte dette opp mot Museumscenteret i Salhus/Trikotasjemuseet og VKA. Saken er tatt opp med representanter for museet og personer til en arbeidsgruppe utpekt.

Karaktersnittet ved den skriftlige eksamen ved Tekstilkultur 1 har vært relativt høyt for kullene fra 2008, 2010 og 2011. Oppgaven som skrives under studiets del 2 og som muntlig må forsvares gis ikke karakterer, kun bestått eller ikke. Oppgavene ligger framme ved kommende årsmøte i VKA's lokaler til orientering.

Ikke alle velger å gå opp til eksamen. Dette er et studium uten offentlig støtte til drift av studiet, så studentene betaler skolepenger, reise og opphold sjøl. Noen deltar i pur glede over å kunne fordype seg i tekstilfaget, men har ikke behov for å gå opp til eksamen. Studentenes alder har fordelt seg mellom 25 år og til over pensjonsalder med et gjennomsnitt rundt 35 år. De fleste har bakgrunn som lærere, museumsansatte, handverkere eller andre yrker hvor de har bruk for tekstil kunnskap. Det er et økende antall studenter som er under normal utdanning hvor dette utgjør en del av ønsket fagbakgrunn. En del av studentene har derfor rett til lån i lånekassen.

Regionsenteret har registrert:

Produsenter i Hordaland		Etablerere i Hordaland:	
2003: 374	1998: 243	2003: 159	1998: 125
2002: 361*	1997: 197	2002: 179*	1997: 117
2001: 361	1996: 176	2001: 179	1996: 74
2000: 352	1995: 138	2000: 178	1995: 27
1999: 315		1999: 157	

*Registeret er heller ikke oppdatert i 2012 pga. manglende arbeidskapasitet.

Etter 2003 har daglig leder hatt redusert post og ikke sekretær i halv stilling slik at endringer ikke har vært registrert i produsentregisteret. Noen av de større produsentene representerer flere arbeidsplasser. Alle vi har hatt kontakt med som tenker på etablering er registrert. Ikke alle realiserer planene, og noen bruker mer enn ett år på etableringen. Noen avslutter virksomheten. Registreringen vil derfor alltid være noe upresis, det gjelder også Brønnøysund hvor vi har funnet personer registrert med firma som er døde flere år tidligere!

Navnelister registrert digitalt er derimot oppdatert. Det samme gjelder navnelister for nettverkene. Listene inneholder noen av de samme personene og en god del forskjellige. Arbeidet med å lage en oversikt over produsenter i lag med husflidskonsulenten ble startet opp i 2008 for å registrere utøvere i bransjen. Regionsenteret laget våren 2009 lister over alle husflids- og handverksbedrifter fra Hordaland som var registrert i Brønnøysundregistrene. Dette ble et godt arbeidsgrunnlag for nyansatt husflidskonsulent og har føyet en rekke nye aktører til listene. Koordinering med tidligere lister gjenstår. Listene er ikke helt ferdige, det blir de egentlig aldri da de stadig vil endres. Listene brukes blant annet til rekruttering av studenter på Tekstilkultur og til utsending av informasjon via mail.

I det manuelle arkivet er det flere opplysninger om handverkerne, presseklipp, kopi av korrespondanse og registrering av endringer i den enkelte bedrift. Noen etablerere er blitt stabile bedrifter, noen bedrifter har falt bort og det er færre nyetableringer. Noen etablerere blir registrert, men kommer aldri i gang.

Det har ikke vært henvendelser fra Innovasjon Norge i 2012. På designsidene er det nyetableringer, og vi har hatt kontakt med enkelte av dem fortrinnsvis gjennom arbeidet ved Khib da daglig leder underviser møbel- og interiørstudenter i tekstilmateriellære og bærekraftig bruk av tekstil hvert år.

Kursvirksomhet og undervisning gir en utvidet og viktig kontaktflate mot mer etablerte virksomheter. Vi bidrar ellers med opplysninger om råvarer og redskap, hjelp til design og produktutvikling, oversikt over hvem som besitter etterspurt kompetanse, kurs på ulike områder og aktuelle salgssteder for ulike produkt.

Lokaler og utstyr

Vi leier lokaler av Museumssenteret i Salhus (tidl. Norsk Trikotasjemuseum) som er tjenlige til vårt behov. Vi har anledning å låne lokaler både på museet, KhiB og på VKA etter behov.

Daglig leder ved Regionsenteret har vært styreleder for å etablere Norsk Trikotasjemuseet og Tekstilsenter i 12 år og siden sittet 7 år i styret til museumsreformen for dette museet var gjennomført.

Daglig leder har hele tiden hatt hjemmekontor og kontor på Kunsthøgskolen (Khib) som ligger sentralt og kan brukes som treffsted og også leies/lånes til større møter og kurs. Daglig leders jobb på Khib gir også tilgang til utstyr, faglig oppdatering og ikke minst oppdatert programvare som Photoshop, Illustrator, programvare for digital brodering og laserkutting med mer. Her har kurs ved Ajurit og en ukes spesialkurs for tekstilere ved Krit i København, kurs i digital billedbehandling, avansert bruk av Powerpoint og et skriveseminar for FOU-arbeid gjennom Khib gitt Regionsenteret fordeler gjennom årene.

Daglig leder på Regionsenteret har også hatt fordel av at erfaringene i tilrettelegging av arbeidsplass i forhold til problemer med artrose og tidligere sykmeldinger på Khib som har kunnet overføres til arbeidsplass på Regionsenteret.

Hensiktsmessig bruk av mulighetene gir til sammen en god og fleksibel arbeidssituasjon som er en stor fordel for Regionsenteret. Regionsenterets virksomhet forurenser ikke ytre miljø.

Samarbeid med andre/ oversikt over enkelttiltak

*Oppdraget for VKA/HiB:

Høyskolestudiet i Tekstilkultur 1 og 2 er et deltidsstudium som er administrert av VKA mens HiB har eksamensretten og imatrikulerer studentene. Studieplanen og pensumliste er godkjent av HiB's styre og er en del av deres etterutdanningstilbud. Studiet er et deltidsstudium basert på 5 samlinger á 2 dager pr semester og en skriftlig 6 timers eksamen for del 1 og en oppgave med muntlig eksamen for del 2 og gir 15 studiepoeng pr. semester. Studiet vakte stor interesse når det ble lansert høsten 2007. De som søkte var handverkere som ville formalisere sine kunnskaper, lærere som trengte inspirasjon eller bedre kunnskap innen tekstilfaget og andre som var engasjert i tekstilfaget. Studentene har gjennomsnittlig svært høy utdanning fra tidligere. Se for øvrig oppdatert brosjyre for faget på www.kulturakademi.no.

*Regionsenteret har også i 2012 hatt kontakt med prosjektet Economuseum som er et interegprosjekt leder av Terje Inderhaug, Hordaland Fylkeskommune og involverer Hordaland, Sogn og Fjordane, Island, Færøyene, Grønland og Irland. Kontakten startet med en utredning daglig leder Lise Finne gjorde for et spinneri på Færøyene i april 2009 (styret har fått kopi av denne). Har siden vært ansvarlig for kontakt mellom 2 studenter ved Khib som har utført oppdrag i forbindelse med etablering av ny utstilling ved Aurland skofabrikk som åpnet som det første Economuseet i Europa 1. juli 2009, 7 studenter på KhiB som utførte tilsvarende oppdrag for utstillingen på Oselvarverkstaden i Os som åpnet 10. desember 2009 og i 2010 en student som har utført et prosjekt for bedriften Fjordtønna, Tysse til de åpnet som Economuseum den 11.10 2010. Vi har lenge arbeidet for at Hillesvåg Ullvarefabrikk skal inngå i dette prosjektet, noe som nå ser ut til å gå i orden. Se www.economusee.com for

konsept oppstått i Canada etter inspirasjon fra salgsorganisasjonen PLUS i Gamlebyen i Fredrikstad på 60-tallet og www.economuseum.no for det nordiske prosjektet. Flere etableringer i Norge og andre samarbeidsland er på trappene og tankene bak prosjektet er sentralt i forhold til Regionsenterets virksomhet. Det ble i 2010 utarbeidet en samarbeidsavtale mellom Economuseumprosjektet og Regionsenteret.

*Av 4 "regionsentre" og et nasjonalt senter i Oslo/Røros som ble etablert er det nå bare Regionsenter for Husflidsnæring som er i drift i 2012.

*Vi har kontakt med Norges Husflidslag gjennom Husflidshandverkerne i Hordaland, gjennom fylkesstyre/fylkessekretær, husflidsutsalg, husflidskonsulent og lokallag. Dette har inntil 2012 spesielt gjaldt fylkessekretæren i laget som har vært nærmeste samarbeidspartner angående etablering av tekstilstudiet på VKA hvor hun sitter i styret.

*Vi har også et samarbeid med Bergen Husflidslag om møter, i 2012 har det vært 3 møter. Husflidskonsulent i Hordaland er Janniche Ryssdalsnes startet sin virksomhet i mars 2009, men har siden mai 2010 hatt morspermisjon og Hege Therese Nilsen som til vanlig var leder for bunadsavdelingen på Husfliden i Bergen har vært hennes vikar i hele 2011 og deler av 2012.

*Vi har noe kontakt med Norges Ungdomslag fordi det er den organisasjon som arbeider mest seriøst med opplæring innen bunadsproduksjon. Dette gjelder fagbrevordningen og deres kursvirksomhet på dette feltet, samt kontakt med en av deres prosjektledere som vi har samarbeidet en del med tidligere. Vi har også utført arbeid med adressering av informasjonsmateriell mot betaling ut fra våre lister over produsenter.

*Kontakt med Folkekulturforbundet som er studieorganisasjonen til bl. a. Norges Husflidslag og Norges Ungdomslag i forbindelse med Tekstiltaget på VKA.

*I forbindelse med Museumsreformen i Norge ble Bunad- og Folkedraktrådet som har tilhold ved Folkemuseet i Valdres(Fagernes) pålagt et ansvar for å etablere et nettverk for tekstile institusjoner i Norge hvor Regionsenteret, VKA, KhiB og bevaringstjenestene for Musea i Hordaland er medlemmer. Dette ble etablert i 2008 og har årlige møter og sender ut informasjon på skandinavisk basis. Regionsenteret videresender mottatt informasjon til aktuelle produsenter.

*Vi har kontakt med museene i fylket i forbindelse med besøk for Tekstilkulturstudenter, ulike møter og kurs og at vi videresender aktuell informasjon.

*Vi har engasjert oss mot nedlegging av VK 2, tekstil på Knarrevik videregående skole og på Osterøy ved å ta temaet opp på møtene med fylket i 2012 og ved å innformere nøkkelpersoner og politikere om saken.

*Regionsenterets billedsamling brukes jevnlig av produsenter som vil finne dokumentasjon, inspirasjon etc. og i egen regi til foredrag og faglig formidling. Bildene brukes som utgangspunkt for foredrag for Tekstilkulturstudenter, studenter på KhiB og i regi av Folkeakademiet i Hordaland. Lysbilder og etter hvert digitale bilder er vesentlig for formidling av historien om tekstiltaget, folkekunst og næringsutvikling.

*Daglig leder har på en studietur til Stockholm for KhiB haatt anledning å besøke Almgrens Sidenvæveri som er museum fabrikk og utstillingslokaler for å sette seg inn i

silkeproduksjonen i Sverige. Tilsvarende besøk i Nordiska museets utstillinger og magasiner gav en nyttig innsikt i svenske tekstiler.

*Daglig leder har holdt foredrag på Handarbeidstreff på Osterøy Museum og snakket om hvordan hun ble "en tekstiler" for 39 deltagere.

*Material- og utstyrsjakt på vegne av produsenter. Tilgang på materialer og endringer innen agent- og salgsrepresentasjon er stor og dårlig tilpasset små produsenter. Her har vi en del henvendelser og forsøker å bidra med kunnskap og hjelp til å søke etter produkt.

*Daglig leder har deltatt på fylkets kulturkonferanse.

Historikk og premisser for satsingen

Regionsenter for Husflidsnæring, Voss, var opprinnelig et ledd i en 5 års satsing på husflidsnæring fra Kommunal- og Landbruksdepartementene (1990-94). Satsinga ble forlenget med tre års finansiering fra departementene (1995-97). Et nasjonalt senter, Norway Crafts (NC), ble bygd opp på Vestbanen i Oslo og delvis på Røros. Videre ble det opprettet regionale sentra i Målselv, Rauland og på Voss, seinere på Røros.

De regionale sentrene ble pålagt av departementene å følge strategien ved det nasjonale senteret, ellers var alle organisatorisk og økonomisk uavhengige av hverandre. De tre regionale sentrene som først ble etablert, fikk alle en årlig grunnfinansiering fra departementene på 500.000,- første året, deretter 666.000,- i 4 år. I den forlengete satsingen er de årlige beløpene 500.000,- i 1995 og 333.000,- de to neste årene. Det senteret som ble opprettet sist, Røros, fikk en større grunnfinansiering fra departementene for årene 1993-97.

NC fikk 30 millioner til finansiering av den første 5-års-perioden, men fikk de tre neste årene en prosentvis sterkere reduksjon enn regionsentrene. Dette førte til at flertallet i styret i NC gav melding om at de ikke kunne drive senteret og utføre pålagte oppgaver ut fra den økonomi som ble stilt til disposisjon. Omtrent samtidig var det et regelbundet skifte av styrerepresentanter, og det nye styret kom med forslag til ny strategi for arbeidet. Dette forslaget var i store deler av 1995 til vurdering i departementene, som i 1996 vedtok å legge ned virksomheten som eier av stiftelsen. En regner at en vesentlig årsak til dette var ulike samarbeidsproblemer med næringen - som hadde mange årsaker og skyldes forhold begge "parter" må ta ansvar for.

Regionsentrene ble opprinnelig pålagt å følge NC sin strategi. Når nå ikke NC eksisterer lenger, har departementene bedt regionsentrene om å drive etter de retningslinjer vi har brukt tidligere. Disse har alltid vært rimelig selvstendige og tilpasset regionale forhold.

Både NC og de regionale sentrene gav tidlig melding til departementene om at det ikke er mulig å få sentrene fullstendig selvfinansierende. Kun en liten del av inntjeningen vil være betaling for hjelp til enkeltprodusenter. Etablerere trenger hjelp i etableringsfasen når økonomien er dårlig og veletablerte produsenter / firma søker hjelp når de har problemer og dårlig økonomi.

Mulighetene for å bli selvfinansiert ligger i å søke prosjektmidler til fellestiltak for produsentene, men da øker samtidig det administrative arbeidet på bekostning av tiden til å ha kontakt med enkeltprodusenter. Lønnsomheten i bransjen er svært lav fordi den er sterkt handverksbasert. Bransjen er òg lite organisert med et mangelfullt og lite tilpasset utdanningsstilbud. Det er derfor foreløpig nødvendig å arbeide med en del generelle problemer for å bedre bransjens vilkår, og dette er umulig uten en delvis offentlig finansiering.

Selv om vi ser en positiv utvikling, trenger vi offentlig grunnfinansiering i overskuelig framtid.

Regionsentrene presenterte 21. oktober 1996 en samarbeidsstrategi for videre satsing for statssekretærene i Kommunaldepartementet og Landbruksdepartementet. Vi fikk positiv reaksjon på planene, men svaret presiserer at det ikke kan gis faste driftsmidler direkte fra departementene til fortsatt satsing (jfr. Felles strategiplan). Vi ble henvist til fylke og kommune og til å søke ulike prosjektmidler etter de føringer som til enhver tid gjelder.

Det er da også naturlig at disse som eiere av stiftelsen ser på vedtektene som styrer arbeidet regionsenteret utfører.

For å forberede situasjonen som oppsto etter 1997, tok de regionale sentrene selv initiativ til å avklare felles strategi for virksomheten. Landbruksbanken finansierte i 1995/96 dette som et prosjekt administrert av Agder-forskning. En fant fram til en felles visjon og forretningsidé for arbeidet. Det ble laget en strategisk plan for den delen av arbeidet en fant det tjenlig å samarbeide om. Rapport fra prosjektet forelå våren 1996. De regionale sentrene hadde alle et ansvar overfor departementene som hadde initiert og støttet satsingen. Vi hadde behov for en avklaring sentrene imellom før en vurderte videre samarbeid med andre organisasjoner som f.eks. andre fylkeskommunale husflidssentre, Norges Husflidslag, Handverksregisteret og Det Kongelige Selskap for Norges Vel.

Dette arbeidet hadde vi hatt ønske om å starte langt tidligere, men forholdet til NC førte til at de ønsket å ha føringen i slike utspill. Resultatet var til nå et varierende omfang av lokalt samarbeid.

De regionale sentrene ble gitt oppgaven å arbeide for å styrke husflidsnæringen i de ulike regionene og på landsbasis med hovedsatsingsområde innen:

- produktutvikling og design
- markedsføring og salg
- produksjonsteknologi
- informasjon og rettledning

Senteret i Målselv er det eldste og var allerede etablert da den nasjonale satsingen startet. Det ble etablert som en privat stiftelse av tre lærere knyttet til Husflidsskolen i Målselv. Siden er det omgjort til en offentlig stiftelse med bredere representasjon i styret.

Senteret er det som i perioden har hatt høyest antall ansatte, og har i samarbeid med skolen (nå videregående skole) finansiert og bygget nye lokaler. En stor del av aktiviteten har bygd på et godt samarbeid med arbeidsmarkedsetaten, spesielt har de hatt mange kurs i maskinstrikking. Senteret har hatt mye den samme ledelsen hele tiden. Senteret har de siste 4 årene vært sekretariat for de nye handverksforbundene som er etablert innenfor NHO som resultat av at vev-, strikk-, bunadssøm- og pottemakerfagene er lagt inn under lov om fagopplæring i arbeidslivet.

Våren 2003 fant styret å måtte nedlegge virksomheten fra 1. april om ikke senteret direkte fikk delvis offentlig støtte fra stat, fylke eller kommune. Fylket bestemte seg for å foreta en utredning og har gitt en lønnsgaranti ut til sommeren. Det er tanken å etablere et handverksinstitutt som har fått tilslutning på fylkesplan, men hvor det er forutsatt statlig engasjement som foreløpig er uavklart. I løpet av 2003 er det lite endringer i saken, fylket garanterer foreløpig for driften i påvente av et svar fra departementet. Overdragelse av bygningseiendom har foreløpig gjort innskrenket, men videre drift mulig.

Senteret i Rauland (Telemark) ble organisert som et prosjekt og gikk etter prøveperioden på fem år inn i et formelt samarbeid med de to Agder-fylkene. Samarbeidet omfattet 3 husflidskonsulenter (og med det Norges Husflidslag) og 3 produktkonsulenter (tilsatt i

fylkene) samt leder av det regionale senteret. Samarbeidet omfattet både nærings- og kulturetaten i fylkene, fylkeslandbrukskontorene og reiselivssiden. Senteret ble nedlagt 31.12.97 og ansvaret på sektoren overført til samarbeidspartene. Noe av grunnen til dette ligger i et stadig skifte av prosjektledere, i alt 7 personer. Senteret hadde framdeles 1.4 mill. i innlandsmidler, men årlig inntjening og ustabile lederforhold ble lagt til grunn for vedtaket om nedlegging.

Senteret på Røros er det som sist ble etablert. De fikk en samlet sett bedre finansiering av departement, fylke og impliserte kommuner, som alle bidrog med driftsmidler fra starten. Dette mye på grunn av den lokaliseringdebatten som hadde funnet sted om NC og Røros. Det har vært 3 ledere av senteret siden starten. Grunnet kompetanseområdet til den siste lederen, hadde de en diskusjon med det fylkeskommunale næringsseksjonen som mente senteret drev konkurrerende virksomhet. Senteret ble vedtatt nedlagt med virkning fra 1. september 1998 med en kapital på 1.2 mill. og en inntjening på ca. 700.000 siste år, ifølge daglig leder. Slik er begge de sentrene som hadde den beste økonomien i utgangspunktet lagt ned.

Hordaland ble utpekt som prøvefylke for regionsenteret på Voss. Senteret ble opprettet som en offentlig stiftelse av Hordaland fylkeskommune og Voss kommune i 1990. Vi startet i 1995 en prosess for å avklare om et samarbeid med Rogaland og Sogn og Fjordane var ønskelig. Vi fikk ikke skriftlig tilbakemelding fra de to fylkene, men muntlig svar at formelt samarbeid som omfattet årlig driftstilskudd, ikke var aktuelt. Det er åpent for samarbeid på prosjektbasis.

Senteret har hele tiden hatt et godt samarbeid med Hordaland Fylkeskommune og de regionale tiltakskontorene. I de enkelte kommunene har kontakten variert etter aktuell kontakt med handverkere og samarbeid om ulike prosjekt. Senteret har hatt samme daglige leder hele perioden.

Fra siste del av 1997 til 2000 bidro Hordaland fylkeskommune og Voss kommune med grunnfinansiering av senteret. Voss kommune bevilget 455.000,- i året fram til år 2000. Fylkeskommunen har bevilget 175.000 i tilskudd over faste budsjett, 180.000 fra 2002. Fra budsjettåret 2002 fikk vi også en avtale for 3 år framover og en lenge etterspurt årlig arbeidsavtale på linje med tiltakskontorene.

Resten av behovet for driftsmidler må prosjektfinansieres ved f.eks. søknad til fylket, SND eller fylkesmannen si landbruksavdeling eller tjenes inn på annen måte. Fordeling av tilskuddet var tidligere gjort med 1/3 på kommunen og 2/3 på fylket, samme fordeling de som stiftelsens eiere brukte til stiftelseskapital ved etableringen. En del av fylkets midler er da kommet i form av prosjektmidler. Det finnes ikke konkret vedtak om fordelingsnøkkel, men begge parter har ved hver bevilgning bundet hverandre gjensidig til denne fordelingen.

Fylket har bevilget sitt faste tilskudd fra rammen for ymse næringsformål. I forbindelse med budsjettbehandlingen høsten 2000 fikk vi først en reduksjon i tilskuddet og en nedtrappingsplan som passerte fylkestinget ut fra rådmannens forslag. Komiteen for Næring og Utdanning hadde i sitt møte gått inn for samme beløp som i 1999 kr. 175.000,- og ingen nedtrapping. Etter at rådmannen fremmet sitt opprinnelige forslag under avgjørelsen i fylkestinget uten at noen reagerte, ble saken tatt opp igjen av komiteen for næring og utdanning på nyåret 2001 og de resterende kr. 55.000,- som var nødvendig for videre drift bevilget.

I budsjettbehandlingen for 2002 skjedde noe tilsvarende. Administrasjonen foreslo bortfall av tilskuddet, men Komiteen for Næring og Utdanning innstilte på 180.000,- og en avtale for 3 år framover forutsatt at driften holdt fram som tidligere. Dette ble vedtatt av fylkestinget.

I budsjettbehandlingen for 2003 innstilte rådmannen også på at vi ikke fikk midler, politikerne bestemte seg for å bevilge samme beløp som tidligere.

Budsjettbehandlingen for 2004 er første gang administrasjonen har innstilt og fylkestinget senere har bevilget 180.000,- til drift uten at vi har måttet arbeide politisk for å sikre fortsatt drift underveis i saken. Det var en lettelse og gav bedre tid til målrettet arbeid for bransjen.

Voss Kommune har ikke bevilget tilskudd til drift av senteret siden år 2000. Midlene kom tidligere fra kraftfondet som på dette tidspunkt var tomt. Voss Kommune har de siste årene hatt en vanskelig økonomi i tillegg til at en rekke arbeidsplasser har gått tapt. Det var et problem at mange virksomheter fikk tilskudd fra kraftfondet nærmest på fast basis. Dette var nå ikke lenger mulig og ifølge næringsutvalget heller ikke ønskelig. Tidlig år 2000 vedtok derfor Voss Kommune at de beklaget situasjonen, men de kunne ikke gi driftstilskudd fra år 2001. De ønsket fortsatt å stå som eier av stiftelsen.

Fra 2001 ble derfor stiftelsens kontor flyttet til rimeligere lokaler ved Norsk Trikotasjemuseum og Tekstilsenter (senere Museumssenteret) i Salhus hvor daglig leder har vært styreleder fra 1989 til 2002, senere medlem av styret. Antall ansatte ble samtidig redusert til daglig leder i 50 % stilling. Begrunnelsen var at daglig leder ikke kunne pålegges å betale kostnadene og bruk av tid ved å pendle til Voss i en 50 % stilling. Brukerne var fordelt over hele fylket, så for dem hadde det mindre betydning hvor kontoret lå, samt at det var enklere å komme til Bergen fordi all kommunikasjon favoriserer dette. Antall styremedlemmer ble samtidig redusert med en og nestledervervet falt bort for å spare kostnader. Endringene ble gjort i samarbeid med bransjeorganisasjonene og involverte parter. Vedtektene ble endret tilsvarende.

Samarbeidet med det som finnes av bransjeorganisasjoner er viktig, men de er få og små. Hordaland har ca 20 medlemmer i Husflidshandverkerne som er en del av Norges Husflidslag. Videre er ikke fullt like mange organisert i bransjeforbundet for bunadssyere tilsluttet Handverkernes Landsforbund som er en underorganisasjon av NHO. Det er enorm sprik mellom antall organiserte og antall bedrifter i bransjen. Vi forsøker sterkt å formidle fordelene som kan oppnås ved å organisere seg og få synliggjort bransjens størrelse.

Fra 2007 har mesteparten av inntektene kommet fra samarbeidet med Vestnorsk Kulturakademi ved Tekstilkulturstudiet. På grunn av manglende inntjening i 2009 var Regionsenterets økonomi for 2009 svært svak og daglig leder varslet om dette tidlig høsten 2009 og forberedte styremøtet/årsmøte på en eventuell nedleggelse av Regionsenteret. Styret og årsmøtet vedtok å utsette avgjørelsen til januar for å se om studiet Tekstilkultur klarte å starte opp igjen i tråd med ønsker både fra VKA, faglig leder og en del studenter på venteliste. Regionsenterets eksistens er pt. totalt avhengig av oppdraget for VKA og blir ikke studiet startet opp et halvår må styret og eierne av stiftelsen umiddelbart kontaktes.